

14. lekce

stupňování adjektiv a adverbíů

3 stupně (jako v češtině)

POZITIV – základní stupeň vlastnosti (dobrý, hezký, špatný...)

KOMPARATIV – o něco vyšší intenzita vlastnosti (lepší, hezčí, horší...) *Podle čeho se mu tak říká? Latinské sloveso **comparare** znamená **srovnávat**, přičemž tento stupeň se objevuje nejčastěji právě při srovnávání dvou věcí, osob apod.*

SUPERLATIV – nejvyšší nebo velmi vysoký stupeň vlastnosti (nejlepší + velmi dobrý; nejhezčí + velmi hezký; nejhorší + velmi zlý, strašně špatný...) *Zde intuitivně poznáte, že „super“ je něco hodně dobrého, hodně intenzivního a ostatně, úplně původně je latinské super „nahore“*

jak se tvoří komparativ

- než začneme tvořit jakýkoli vyšší stupeň, nejprve „nasypeme“ všechna adjektiva (tedy 1.,2.,3. deklinace) do jednoho „pytle“ a začneme k nim přistupovat jednotně jako k ucelené skupině a budeme na ně aplikovat stejná pravidla (nepravidelné a opisné stupňování totiž bude spočívat v naprosto jiných pravidlech, než na která jsme zvyklí)
- naučíme se přípony pro **pravidelné stupňování** (to je, řekněme, většinové stupňování): **-ior** (přípona pro maskulina a feminina), **-ius** (pro neutra)
- komparativ vytvořený těmito příponami budeme skloňovat podle 3. deklinace – ovšem POZOR, už víme, že ve 3. deklinaci máme více vzorů a více možností koncovek v abl.sg., gen. pl. a u neuter dokonce i v dalších pádech → komparativ budeme skloňovat **podle vzoru miles** (maskulina a feminina) nebo **corpus** (neutra)
- a nyní, *jak se vytvoří základní tvar, tj. nominativ sg.:*

!!! přidáme příponu **-ior** nebo **-ius** (výběr závisí na rodu) ke **genitivnímu kmeni** adjektiva!!!

např.: od adjektiva longus, a, um – gen. kmen: „long“ (z genitivu odtrhneme totiž genitivní koncovku) → long+ ior nebo -ius → longior, longius (delší)

- acer, acris, acre – gen. kmen: acr → acr+ior nebo ius → acrior, acrius

komparativ nepravidelný

- týká se vybraných adjektiv, jejich seznam najdete na s. 223: bonus, malus atd.
- nepravidelnost nespočívá ani tak v použitých příponách jako v tom, že tyto přípony (někdy v lehké graficky změněné variantě) jsou přidávány k měnícímu se kmeni,

např. **mel**-ior, **mel**-ius (lepší), přičemž v pozitivu mělo toto adjektivum kmen **bon**-us, a, um

komparativ vzniklý opisným stupňováním

- týká se vždy jen adjektiv 1. a 2. deklinace, která mají před koncovým –us, a, um v nominativu sg. nějakou samohlásku (obvykle je to „i“) – jelikož by se nedalo vyslovit - např. industriior, industriius, volí zde latina **povinně** opis pomocí výrazu „více“=magis

→ magis industrius, magis industria, magis

industrium (při skloňování skloňujeme pouze adjektivum, slovo „magis“ zůstává nezměněno)

Jak překládat komparativ?

2 základní varianty

1) při skutečném srovnání, kde je jasné, s čím nebo kým srovnáváme, volíme i v češtině výraz vyjadřující komparaci, tj. lepší (než někdo nebo něco), např. Honza je lepší než Petr – Iohannes melior est quam Petrus), horší (než někdo nebo něco), hezčí apod.

2) pokud vidíme komparativní tvar adjektiva v latinské větě, v níž však není uvedena ani z kontextu známa věc či osoba, s níž něco či někdo srovnáváme, pak volíme výraz, který vyjádří mírně vyšší stupeň vlastnosti nebo jakési lehké vybočení ze standardu této vlastnosti, přičemž to, kterým směrem vlastnost vybočuje a jak moc, musíte odhadnout podle kontextu 😞

např. Honza je (např. v běhu) poměrně dobrý (nevíme, s kým Honzu srovnáváme) – Iohannes melior est (!!!tedy věta vypadá latinsky stejně jako v předchozím příkladu s Petrem a Honzou, ale překládá se jinak, má lehce odlišný význam); Lenka je docela hezká holka – Lenka pulchrior puella est

superlativ

- jak poznám **pravidelný superlativ** ve větě: vždy obsahuje **zdvojenou hlásku S, L nebo R** (např. not**iss**imus, hum**ill**ima, pelch**err**imum)
- *jak ho sám vytvořím*: pomocí 3 možných přípon (má to ale svá pravidla, vizte níže) – **issimus, -issima, -issimum** (vždy v pořadí M, F, N) nebo –

-limus, -lima, -limum nebo **-rimus, -rima, -rimum**

- jak poznám, kdy použít kterou příponu:
 - nejčastěji využitelný se tvoří pomocí **-issimus, -issima, -issimum** – tuto příponu připojíme **za genitivní kmen adjektiva**, např. **utilis, utile** → gen. kmen: „**util**“ → superlativ **utilissimus, utilissima, utilissimum**
 - **jen u 6 vyjmenovaných adjektiv se používá -limus, -lima, -limum**, jsou to **similis, dissimilis, humilis, gracilis, facilis, difficilis** → opět přidáme příponu **ke genitivnímu kmeni**, např. **humilis, e** → gen. kmen „**humil**“ → **humillimus, humillima, humillimum**
 - zbývající přípona **-rimus, -rima, -rimum** se přidává **!!! za nominativ sg. maskulina!!!**, pokud toto maskulinum končí v nominativu sg. na **-er**, např. **pulcher** → **pulcherrimus, pulcherrima, pulcherrimum**

nepravidelný superlativ

- opět se týká **jen vybraných adjektiv** a nepravidelnost nespočívá v použité příponě jako spíše v tom, že se znovu mění genitivní kmen adjektiva (ve srovnání s pozitivem, a dokonce často i s komparativem)
- např. **bonus** – komparativ: **melior** – superlativ: **optimus**

opisně vytvořený superlativ

- naprosto stejná adjektiva jako v případě opisného komparativu, volíme pomocné slovo „**maxime**“=**nejvíce** a dále skloňujeme pouze samotné adjektivum, výraz *maxime* je nesklonný a jen se opisuje v jednotlivých pádech
- např: **maxime industrius** – **nejpilnější, velmi pilný**

Jak překládat superlatív?

- 2 základní varianty:

1) pokud **je vyjádřeno nebo implikováno srovnání**, překládáme jako nejvyšší možný stupeň vlastnosti, např. **pulcherrimus vir (ex omnibus viris)** = **nejkrásnější, nejhezčí muž** (ze všech mužů)

2) pokud **nevíme, v rámci jakého celku k tomuto hodnocení dochází**, potom volíme velmi vysoký stupeň vlastnosti (ale ne ten zcela nejvyšší, kterému v češtině většinou odpovídá předpona –nej), např. **pulcherrimus vir=velmi hezký muž, překrásný muž**, tedy je zde pořád možnost, že někde jinde bude ještě nějaký mnohem hezčí 😊

Jak se používají komparativy a superlativy při srovnání ve větách?

- klasické srovnání (něco je lepší než něco jiného apod.):

- 2 varianty:

- 1) tzv. „česká“, tedy naprosto paralelní s českým územ: latinský výraz pro české „než“ je **quam**

např. Jan je lepší než Petr: **Iohannes melior quam Petrus est.**

- 2) tzv. **nečeská**: české než se nepřekládá doslova, ale nahradí se tak, že **srovnávaná věc či osoba se vyjádří ablativem**: **Iohannes melior Petro**

- 2 varianty i pro využití superlativu, pokud vymezujeme, že např. Jan je nejhezčí ze všech mužů:

1) česká, doslovná varianta: **Iohannes pulcherrimus ex omnibus viris** – doslova „ze všech“ – **ex omnibus**

2) nečeská, nedoslovná varianta: **Iohannes pulcherrimus omnium virorum** - české vyjádření „ze všech“ je latinou nahrazeno tak, že osoby či věci, s nimiž zde Jana srovnáváme, se vyjádří **genitivem bez předložky**